

Programma

Cynthia van Eijden (1970)

Hades' Spel (2001)

Wolfgang Rihm (1952)

Die Stücke des Sängers (2000-2001)

Musik für Harfe und Orchester

Opgedragen aan de Duitse schrijver en
theatermaker Heiner Müller (1929-1995)

Mauricio Kagel (1931)

Doppelsextett (2000-2001)

(wereldpremière)

Pauze

Ernst Oosterveld (1951)

SEQ. (2002)

Gecomponeerd in opdracht van het
Schönberg Ensemble

(wereldpremière)

- 1 Sequentie
- 2 Morphiki
- 3 KleurDuurKlank
- 4 Ragtime
- 5 Out of Focus
- 6 Grains
- 7 Ritmicano

Schönberg Ensemble

dirigent Reinbert de Leeuw
contrabas Quirijn van Regteren Altena
harp Godelieve Schrama

fluit Ingrid Geerlings
fluit Nola Exel
hobo Evert Weidner
althobo Marieke Schut
klarinet Pierre Woudenberg
basklarinet Carlos Galvez
contrabasklarinet Harry Sparnaaij
fagot Wilma van den Berge
contrafagot Hanneke Metselaar
hoorn Sergej Dovgaljouk
hoorn Toine Martens
trompet Willem van der Vliet
trombone Toon van Ulsen
trombone Jenke de Vries
tuba Tjeerd Oostendorp
slagwerk Ger de Zeeuw
slagwerk Joey Marijs
slagwerk Fedor Teunisse
piano Pauline Post
harp Ulrike von Meier
viool Marijke van Kooten
viool Heleen Hulst
altviool Susanne van Els
altviool Marijke van Kooten
cello Hans Woudenberg
cello Marc Vossen
contrabas Quirijn van Regteren Altena
contrabas Roos Heggen

Wolfgang Rihm is inmiddels zo gevestigd, dat hij de naamgever is van een Stipendium voor jonge componisten. Afgelopen jaar werd dit verleend aan Cynthia van Eijden (Rotterdam 1970). Zij absolueerde een studie piano alvorens zij compositieonderricht nam bij Peter-Jan Wagemans en Louis Andriessen. In dezelfde periode volgde zij masterclasses bij Francesco Donatoni en nam zij deel aan de International Dance Course for Professional Choreographers and Composers in Engeland. Alsof dit nog niet genoeg was ging zij in 1998 naar Karlsruhe, voor een postdoctorale opleiding compositie en muziektheorie bij Wolfgang Rihm – met wij zij haar onverzadigbare honger naar kennis deelt.

En net als Rihm laat ook Van Eijden zich inspireren door de gehele muziekgeschiedenis – haar favoriete componisten zijn Frescobaldi, Bach en Schubert. In haar eigen werk streeft zij naar het ‘ontvouwen van een organisch betoog, met een spannende wisselwerking tussen eenheid en verscheidenheid’. Ze heeft een hekel aan overdaad en haar composities blinken uit in een spaarzaam doch effectief gebruik van muzikale middelen; in plaats van de luisteraar te overrompelen palmt zij deze geleidelijk in, met klanken die zich soms op de rand van het hoor- en speelbare bevinden.

In *Hades' Spel* daalt Van Eijden af naar de Griekse onderwereld/het onderbewustzijn, aan de hand van een solistische contrabas. Deze stipt in een openingscadens alle thema's van het stuk alvast aan. Van Eijden schept een duistere sfeer door veelvuldig gebruik te maken van de lage registers, waarbij de meest uiteenlopende speelwijzen en allerlei klanken tussen ruis en toon voor een zekere raadselachtigheid zorgen – het spel van Hades.

Toen men de Duitse cellist Siegfried Palm vroeg wat hij zou doen als hij ‘koning van Duitsland’ werd, antwoordde hij zonder aarzelen: ‘Wolfgang Rihm aanstellen als hofcomponist.’ Opmerkelijk, want Palm behoort tot de musici die zich na de oorlog inzetten voor de avant-gardistische muziek van componisten als Stockhausen, Xenakis en Yun.

Toondichters die zochten naar een nieuwe muziekesthetiek, welke de banden met het verleden zou verbreken – de Romantiek had met zijn verheerlijking van menselijke drijfveren geleid tot het fascisme. De nieuwe klanktaal stelde het intellect voorop, alledaagse emoties en ervaringen waren uit den boze. – Als de luisteraar de constructivistische werkwijze niet kon of wilde doorgronden, *tant pis*. De rebelse Rihm (Karlsruhe 1952), die onder anderen studeerde bij Stockhausen en Huber, heeft zich nooit wat van dit dictaat aangetrokken: van meet af aan schreef hij muziek die vrijelijk put uit menselijke gevoelens én uit wisselende muzikale tradities – van Mozart tot Nono en van Schubert tot Schönberg. Zo schiep hij een unieke taal, die op een vanzelfsprekende manier lyriek koppelt aan complexiteit en klankschoonheid, en zo een grote emotionele zeggingskracht realiseert. Aanvankelijk werd Rihm uitgemakt voor ‘reactionair’, maar tegenwoordig geldt hij als een van de belangrijkste Duitse componisten. Onlangs ontving hij de Ernst von Siemensprijs, de ‘Nobelprijs van de muziek’.

Terecht, want Rihms muziek heeft een frisheid en speelsheid die nooit banaal wordt. Dat geldt ook voor *Die Stücke des Sängers*, waarin geen stem, maar een harp de hoofdrol speelt – de lier van de Griekse zanger Orpheus. Zijn lichaam werd uiteengereten door razende Bacchanten en de ‘stukken’ uit de titel verwijzen niet alleen naar zijn composities, maar ook naar zijn stoffelijke resten.

Ook de Argentijns-Duitse componist Mauricio Kagel (Buenos Aires 1931) laat zich niet in vastgeroeste kaders dwingen. Hij schrijft vaak humoristische werken, als commentaar op het academisme van de naoorlogse avant-garde. Hierbij zet hij zijn publiek graag op het verkeerde been. Bijna al zijn composities hebben een dramatische component, die de toehoorder zich doet afvragen: is dit echt, of is het theater? Aan het eind van het orkeststuk *Finale* valt de dirigent dood neer. In *Match* vechten twee cellisten om de aandacht, terwijl een slagwerker als scheidsrechter fungeert en telkens nieuwe regels bedenkt. Twee jaar geleden verbaasde Kagel vriend en vijand met *Entführung im Konzertsaal* voor koor, tenor en ensemble, waarin zich tijdens het concert een gijzeling leek af te spelen.

Kagels humor is soms wat overdadig, maar hij houdt de muziekwereld wel een spiegel voor: natuurlijk moeten de noten ertoe doen, maar er mag om klassieke muziek ook gelachen worden. Overigens schrijft Kagel ook 'gewone' stukken, waarin hij zijn gevoel voor goed klinkende noten etaleert. Ook in de partituur van *Doppelsextett*, dat vandaag zijn wereldpremière beleeft, ontbreken aanwijzingen voor theatrale uitstapjes. Zoals de titel al aangeeft, is het gecomponeerd voor twee sextetten, gevormd door (houten) blaasinstrumenten, en strijkinstrumenten. Opvallend is dat bij de strijkers de altviolen ontbreken, terwijl bij het hout de klarinet schittert door afwezigheid. En visuele grappen mogen dan ontbreken, Kagel zou Kagel niet zijn als er niet op zijn minst een paar muzikale knipogen gemaakt werden. Zo horen we vervormde echo's van Beethovens *Mondscheinsonate* en spelen de blazers bij wijlen *quasi pizzicato*, terwijl de strijkers *flautando* moeten klinken...

Zijn Rihm en Van Eijden stevig geworteld in de klassieke muziek, Ernst Oosterveld (Haarlem 1951) ontplooidde zich voornamelijk op het gebied van de improvisatie. Hij studeerde compositie bij Theo Loevendie aan het Conservatorium van Rotterdam, waar hij zich ook bekwaamde op fluit, fagot en piano. Samen met onder anderen bassist Quirijn van Regteren Altena – solist vandaag – vormde hij de groep Soft Ice, die in 1975 de Ereprijs van het Larens Jazzpodium wist te bemachtigen. In de jaren tachtig werkte Oosterveld mee aan de befaamde werkplaats van het Asko Ensemble; in die periode componeerde hij verschillende werken voor ensemble en bij muziektheaterproducties. Zijn stijl varieert van serialistisch klankonderzoek in het ensemblestuk *Transitions* (1980/81) tot Zappa-cum-minimalisme in *Square Dance* voor twee synthesizers en piano (1983). Hoewel hij ook daarna mondjesmaat gecomponeerde muziek bleef schrijven, profileerde Oosterveld zich vooral op het gebied van de geïmproviseerde en elektronische muziek. Zo ontwikkelde hij het computerprogramma *midiMorph*, waarmee klanken gemanipuleerd kunnen worden.

Dankzij een opdracht van het Schönberg Ensemble komen al Oostervelds kwaliteiten nu samen in *SEQ.*, genoemd naar de initialen van het ensemble en de solist. Deze speelt op een contrabas zonder klankkast, waarvan de vijf snaren zijn verbonden aan een computer die het geluid vervormt. Zo kan het voorkomen dat we een bassist *zien* spelen, maar een pianist of zelfs een compleet ensemble *horen*. Ook de klanken van een elektronisch drumstel worden via de computer bewerkt. Net als in de popmuziek en de jazz staat het hele stuk in een vierkwartsmaat (een paar vijfkwartsmaten uitgezonderd), waarbij de instrumenten veelal hetzelfde ritme hanteren. Zo krijgt *SEQ.* een onklassieke motorische *drive*.

Biografiën

Quirijn van Regteren Altena

Quirijn van Regteren Altena is vaste contrabassist van het Schönberg Ensemble. Verder is hij solo-contrabassist van het Residentie Orkest. Quirijn van Regteren Altena studeerde aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam bij Anthony Woodrow. Hij vervolgde zijn studie aan de University of Hartford bij contrabasvirtuoos Gary Karr. Verscheidene componisten hebben solostukken voor hem geschreven. In 1996 verscheen een cd met 20e-eeuwse muziek voor contrabas en piano op het Engelse label Olympia. Als docent is hij verbonden aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag. In juni 1999 speelde hij Nederlandse composities voor contrabas en piano in de Verenigde Staten tijdens een festival van de University of Iowa. In augustus werd Quirijn van Regteren Altena uitgenodigd op het La Jolla Chamber Music Festival in Californië. Quirijn van Regteren Altena vormt een duo met pianist Peter Beijersbergen van Henegouwen. In februari 2002 verschijnt een nieuwe cd met werken van onder meer Sofia Goebaidoelina en Arthur Honegger op het Aristo label.

Godelieve Schrama

Godelieve Schrama studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, waar ze in 1990 het diploma Uitvoerend Musicus met onderscheiding behaalde. Hierna studeerde ze gedurende vier jaar bij Germaine Lorenzini in Lyon. Ze maakte haar internationale debuut in 1991 in de Purcell Room in Londen. In 1994 won ze de Philip Morris Finest Selection Award en won ze onder meer de derde prijs bij de Internationale Harpcompetitie in Tel Aviv. In 1995 werd ze onderscheiden met de hoogste prijs die er door de Nederlandse Staat wordt uitgereikt, de Nederlandse Muziekprijs. Godelieve Schrama heeft opgetreden met onder meer het Nederlands Radio Kamerorkest, Nieuw Sinfonietta Amsterdam, het Koninklijk Concertgebouworkesten het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Naast haar optredens als soliste, is zij ook actief in verschillende kamermuziekensembles. Ze maakt deel uit van een trio met puitiste Marieke Schneemann en altviolist Emile Cantor. Ze nam deel aan diverse (kamermuziek-) festivals, waaronder het Orlando Festival. Godelieve Schrama nam diverse cd's op, onder meer met werken van Scarlatti, Britten, Fauré en Hindemith. Van 1998 tot 2001 was zij docent aan het Rotterdams conersvatorium en sinds 2001 geeft zij les aan de Hochschule für Musik in Detmold (Duitsland).

Reinbert de Leeuw

Vanaf de oprichting in 1974 is Reinbert de Leeuw vaste dirigent van het Schönberg Ensemble. Daarnaast dirigeert hij ook een groot aantal andere ensembles en symfonieorkesten in binnen- en buitenland. In het seizoen 1995-1996 kreeg hij van het Concertgebouw Amsterdam de *Carte Blanche* serie aangeboden. Naast zijn concertactiviteiten dirigeerde hij diverse producties bij De Nederlandse Opera en De Nationale Reisopera. Reinbert de Leeuw is verbonden aan het Sydney Symphony Orchestra Australië als artistiek adviseur voor de series moderne en hedendaagse muziek. Hij ontving diverse prijzen en onderscheidingen voor zijn baanbrekende werk. In 1991 ontving hij de Sikkens Award en in 1992 de grootste Nederlandse muziekprijs, het 3M Muzieklaureaat. In 1994 werd hem een eredoctoraat van de Universiteit van Utrecht uitgereikt. In 2002 nam Reinbert de Leeuw de Edison Classical Music Award in ontvangst in de categorie Nederlands Uitvoerend Kunstenaar voor de eerste cd van het Ligeti Project. In augustus 2002 dirigeerde Reinbert de Leeuw het Nationaal Jeugd Orkest (NJO), in het kader van de NJO Summer Academy. Tijdens het Holland Festival 2003 zal een nieuw werk van Reinbert de Leeuw in première gebracht worden door het Schönberg Ensemble en de Duitse actrice Barbara Sukowa: *Im wunderschönen Monat Mai* – ‘dreimal sieben Lieder nach Schumann und Schubert’.

Schönberg Ensemble

In 1974 werd het Schönberg Ensemble opgericht door leerlingen en oud-leerlingen van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Sinds de oprichting is Reinbert de Leeuw vaste dirigent van het ensemble. Aanvankelijk bestond het repertoire uit de kamermuziekwerken van de componisten van de Tweede Weense School: Arnold Schönberg, Alban Berg en Anton Webern. Inmiddels behoort het gehele twintigste- en eenentwintigste-eeuwse repertoire tot het werkterrein van het Schönberg Ensemble. Er werden compositieopdrachten gegeven aan een groot aantal Nederlandse en buitenlandse componisten, onder wie Louis Andriessen, Klaas de Vries, Henryk Górecki, Sofia Goebaidolina, Morton Feldman, Mauricio Kagel, Isang Yun en Aleksandr Raskatov. Het Schönberg Ensemble gaf concerten op de grote festivals en in concertzalen in vrijwel alle Europese landen, in Canada, de Verenigde Staten, India en Japan. Het ensemble is geregeld te horen en te zien op radio en tv en heeft cd's uitgebracht bij verschillende platenlabels. Sinds 1998 heeft de nauwe samenwerking tussen het Asko Ensemble en het Schönberg Ensemble geresulteerd in projecten die door publiek en pers zeer goed ontvangen zijn, onder meer de serie *Tijdgenoten* in het Amsterdamse Concertgebouw en diverse operaprojecten in samenwerking met De Nederlandse Opera. In het seizoen 2000-2001 begonnen het Asko Ensemble en het Schönberg Ensemble bij het label Teldec met de opnamen van het complete werk voor kamermuziek-ensemble van György Ligeti.

Volgend concert

Dinsdag 4 maart 2003 20.30 uur

PARADISO
AMSTERDAM

Serie *Proms in Paradiso*

Componistendiner 18.00 uur

PARADISO (BOVENZAAL)

gastheer Carel Alphenaar

gasten Cynthie van Eijden en Ernst Oosterveld

Dit concert zal uitgezonden worden op woensdag
18 juni 2003 door de Vpro op Radio 4

Schönberg Ensemble

Keizersgracht 261

1016 EC Amsterdam

telefoon 020 622 34 76

telefax 020 622 90 81

e-mail info@schoenberg-ensemble.nl

www.schoenberg-ensemble.nl

Toelichting

Thea Derks

Ontwerp

UNA (Amsterdam) designers

Redactie

Elmer Schönberger

Schönberg Ensemble

dirigent Reinbert de Leeuw

klarinet Pierre Woudenberg

10 maart 2003 20.15 uur

CONCERTGEBOUW (GROTE ZAAL)

AMSTERDAM

Serie *Tijdgenoten*

Voorproefconcert 18.00-19.00 uur

Gepresenteerd door Renee Jonker

11 maart 2003 20.15 uur

MUSIS SACRUM

ARNHEM

Nieuwe Muziekserie

12 maart 2003 20.15 uur

MUZIEKCENTRUM VREDENBURG (GROTE ZAAL)

UTRECHT

Serie *Random Reinbert de Leeuw*

13 maart 2003 20.15 uur

MUZIEKCENTRUM

ENSCHEDÉ

Serie *Eigentijds avontuur*

Steve Reich

City Life

John Adams

Gnarly Buttons

Steve Reich

Triple Quartet

John Adams

Chamber Symphony